

Namn: Thomas Karlsson.
Familj: Sambon Magdalena Agestam.
Ålder: 69 år.
Bor: Stockholm.
Aktuell: Som förkämpe för
den nordiska floran på Natur-
historiska riksmuseet.

"Jag kallar mig volontär numera."

Thomas Karlsson är pappa till de moderna landskapsflororna och Botanikdagarna. Dessutom var han redaktör för Svensk Botanisk Tidskrift i två decennier. Mest känd är han nog i dag som den som håller ordning på namnen på de svenska växterna.

Det är skytteltrafik vid Botanikhuset på Naturhistoriska riksmuseet (NRM). Samlingarna av fossila växter ska flyttas till ett annat hus. Det innebär att de trångbodda botaniska samlingarna, med över tre miljoner herbarieark, får möjlighet att breda ut sig över en större yta. Några trappor upp, efter att ha gått genom en labyrint bildad av höga skåp, hittar jag Thomas Karlsson vid sitt skrivbord med en karta över Färöarna på väggen.

Han gick i pension för tre år sedan och fyller 70 år i december, men jobbar vidare lika oförtrutet som tidigare.

– Jag tänker arbeta så länge jag kan. Problemet är att det inte tycks komma någon efter mig, säger han lite bekymrat.

Fokus på andra världsdelar

Botaniken på NRM är idag mer inriktad på andra områden än Norden, som är Thomas Karlssons specialitet. Under många år arbetade han med *Flora Nordica*, ett samnordiskt projekt som ska ge ut en vetenskaplig flora på engelska över de nordiska länderna.

– Jag kallar mig volontär numera. Jag hjälper till med att hålla ordning på samlingarna och tar hand om nyinkommet material, säger han.

Det är oftast gåvor från flitiga svenska fältbotanister. En del material kommer in eftersom Thomas har bett om belägg av vissa växter.

– Vi upptäckte till exempel att vattenmynta och strandmynta inte skiljer sig på det sätt som beskrivs i flororna, och vi saknade material från många områden.

Det började med ögontröst

Startskottet för den botaniska karriären blev upptäckten av en ny växtplats för stor ögontröst. Men hans mamma hade krattat manegen.

– Hon var intresserad av växter och pressade en hel del, säger han.

Thomas växte upp i Arlöv, norr om Malmö, som enda barnet. Där hade föräldrarna en liten butik. Somrarna tillbringade han hos morföräldrarna i Tjörnarps centrala Skåne, i ett naturskönt landskap med skogar, betesmarker och en liten sjö.

Efter studenten började han studera biologi i Lund. Henning Weimarck, som var professor i Lund, höll på med en flora över Skåne. Thomas anmälde intresse för att inventera. Det område som föll på hans lott ligger på nordslutningen av Linderödsåsen, nära Tollarp mellan Hörby och Kristianstad.

– Jag hade gått grundkursen i botanik och såg inventeringen som ett bra tillfälle att få övning och lära mig nya växter.

Under inventeringen hade han turen att trilla över en ny växtplats för stor ögontröst.

– Jag fann även en lokal ras av vanlig ögontröst *Euphrasia stricta*, som var okänd för vetenskapen, säger han.

Blev mest om stor ögontröst

De nya upptäckterna gjorde att Thomas intresse för ögontröst vaknade och dessa blev också ämnet för hans doktorsavhandling.

– På den tiden behövde man inte koppla ämnet till en problemformulering. Man gick upp till professorn och sa vad man

Stor ögontröst.

Tre favoriter

Kärlväxt:

"Stor ögontröst."

Plats:

"Hall-Hangvar på Gotland. Stora artrika hållmarker som är orörda."

Mossa:

"Räsvansmossa. Ett miniatyrträd som helst växer i forsar i skogsbackar."

ville skriva om. Sedan förväntade sig professorn en färdig avhandling om några år, berättar Thomas Karlsson.

Avhandlingen var tänkt som ett Magnum opus om ögontröster men kom att handla om stor ögontröst och dess närmaste släktingar när den låg färdig 1982. Ämnet hade visat sig alldeles för stort och Thomas fokuserade då på stor ögontröst eftersom han upptäckt att den hade underarter.

– Jag noterade att den i Skåne växte i kalkkärr, medan den i Uppland fanns på torr mager betesmark, säger han.

Han kunde klarlägga att den nordligare typen var finnögontröst. Även en tredje underart kunde konstateras, ängsögontröst, som försvann från landet på 1930-talet – men som finns bevarad i herbarierna från 23 platser. I dag har dessa tre underarter läkeögontröst som övergripande namn.

– Jag har dåligt samvete för att jag inte skrivit om de andra 18 svenska ögontröster, men hoppas kunna återvända.

Skrev på svenska

Någon forskarbana blev det inte. Thomas tror att det delvis berodde på att han skrev avhandlingen på svenska.

– Då blev man hembygdsforskare. Men jag har alltid varit språkligt road och vumat för svenskan.

Det intresset gjorde att han tog initiativet till en namnkommitté som satte svenska namn på alla landets arter.

– Långt ifrån alla gillade det. Många tyckte att alla växter inte behövde ha svenska namn. Men när *Den nordiska floran* kom 1992 och spred alla de svenska namnen blev det fart.

Men det fanns andra skäl till att det inte blev någon forskning. Redan 1976, alltså långt innan avhandlingen var klar, hade Thomas blivit redaktör för de tre tidskrifterna *Svensk Botanisk Tidskrift*, *Botaniska Notiser* och *Opera Botanica*. Han förblev redaktör för *SBT* fram till 1995, då han blev anställd på Riksmuseet. Uppbrottet från *SBT* innebär att han flyttade till Stockholm, men han förblir skåning i själen.

– Ränderna går aldrig ur, säger han och erkänner att han har kvar sin mammas hus i Skåne dit han kan återvända.

Och det gör han – i sommar har han tillbringat 22 dagar i fält och inventerat mossor i ett område nära sina gamla marker på Linderödsåsen.

Även som volontär håller Thomas ett öga på de nordiska kärlväxterna i Naturhistoriska riksmuseet -- ohyra är ett ständigt hot (främst olika ängrar).

Samlade eldsjälur i Kalmar

Det går inte att sammanfatta Thomas Karlssons gärning utan att nämna landskapsflororna.

Upprinnelsen var att Thomas blev uppvaktad av Erik Genberg som skrivit en flora över Östergötland. Ingen ville trycka verket.

– Han hade ändå bantat och komprimerat så mycket det bara gick. Jag fick en idé om att ge ut den som ett supplement till *SBT* och fick pengar till det.

Östergötlands flora kom ut 1977, och det startade en rörelse över hela landet. På Öland, i Ångermanland, Medelpad, Västmanland och Dalsland fanns redan eldsjälur som satt på en massa information.

– Vi samlade dem, och många andra entusiaster, till ett symposium i Kalmar där alla fick berätta om sina projekt. Vi var i våra bästa år och uppfylla av idéer och verksamhetslust, och det blev en verklig kickoff. Det här var också de första Botanikdagarna någonsin!

– Det är fantastiskt att nu har nästan alla de här projekten gått i mål – kunskapen om de svenska växterna har vuxit enormt, säger han.

Smålands flora tog 30 år

Varje projekt fick utforma sin metod fritt enligt devisen "låt tusen blommor blom-

ma". De första landskapsflororna var mer eller mindre enmansprojekt, till exempel Per-Arne Anderssons *Flora över Dal* (Dalsland) och Åke Lundqvists uppdatering av Rikard Sterners ölandsflora från 1938. De projekt som startade i slutet av 1970-talet blev däremot lagarbeten. Ett av dem var *Smålands flora*: boken kom ut 2007, efter 30 års arbete!

– Vi var tre som kom att leda arbetet. Vi tyckte att socknar, som Genberg arbetat med i Östergötlands flora, var för stora ytor och beslöt att följa Per-Arne Anderssons idé om att dela in området i fem gånger fem kilometer stora rutor. Dessa fanns tryckta på den tidens fältkartor.

Att inventera i sådana rutor blev sedan normen.

Fick njure transplanterad

De senaste femton åren har Thomas Karlsson haft problem med hälsan. Den skolios han haft sedan tonåren har gjort sig allt mer påmind, och dessutom drabbades han av njursvikt. Det blev allt dystrare innan han fick en ny njure för två år sedan.

– Det gav mig ett nytt liv. Visst har det varit väldigt tungt tidvis, men jag har ett underbart liv och har fått vara med om så mycket – och nu har jag ju lovat att titta närmare på ögontröster igen, säger han och ler brett. 🌱